

Risalalarda tevekkül konusu nasıl izah edilmektedir?

Tevekkül, Allah'ın taksimatına ve kazasına razı olup teslim olmaktır. Lakin bu halinde çekirdekten ağaca kadar çok mertebe ve makamları vardır. Şartları yerine getirdikten sonra neticesine razı olmak ve takdiri Allah'tan bilmek tevekkülün asgari ve çekirdek bir tanımıdır. Bundan sonrası kişilerin marifet ve imanına göre tecelli eder.

Tevekkül, imanın bir meyvesi ve neticesi olduğu için, iman ne kadar sağlam ve kuvvetli olursa, tevekkül de o nispette kuvvetli ve sağlam olur. İmanı tahkiki olan birisinin tevekkülü de tahkiki olacağı için, hayat kalitesi de ona göre yüksek olur, olaylar ona azap değil, sadece ibret verir. Bu sebeptendir ki, mümin birisi ruhi rahatsızlıkları daha rahat atlatır. Zira bir çok manevi hastalıkların temelinde iman ve tevekkül zafiyeti vardır.

Tevekkül ile tembellik görünüşte bir birine yakın durur. **Tevekkül**, sebeplere müracaat ettikten sonra neticeyi Allah'tan beklemektir. **Tembellik ise** sebeplere müracaat etmeden neticeyi beklemek demektir.

Allah, kainattaki sebeplere de bir görev ve değer vermiştir. İş ve icraatlarını da sebepler vasıtası ile icra ediyor. Bu yüzden insanları da sebeplere riayet etmeye davet ediyor. Bu sebeplere riayet etmek, Allah'ın rububiyet ve uluhiyetine zıt bir şey değildir. Zira sebepler sadece bir şart ve perdedir, yoksa hakiki icraatçı değildirler. Yani sebeplere başvurmak tevekküle zıt bir şey değil, bilakis Allah'ın emrine uymak olduğu için tevekkülü teyit ve takviye niteliğindedir.

"Meselâ, tertib-i mukaddematta tefviz, tembelliktir. Terettüb-ü neticede tevekküldür. Semere-i sa'yine, kısmetine rıza kanaattir; meyl-i sa'yi kuvvetlendirir. Mevcuda iktifa, dûnhimmetliktir."(1)

Tevekkülün çerçevesi ve sınırları şu şekildedir: **"Tertibi mukaddematta tefviz, tembelliktir."** hükmünün manası, bir şeye ulaşmakta vasıta olan sebeplerin terk edilip Allah'a havale edilmesine denilir ki, bu da tembellikten başka bir şey değildir. Mesela buğdayı elde etmek için Allah sebepleri tertip ile sıraya koymuş. Önce tarlayı süreceksin, sonra tohumlayacaksın, sonra sulayacaksın, sonra ilaçlayacaksın vs... Bu tertiplerden birini atlasan ya da sana bakan bu işlerden birini Allah'a havale edip, *"Ben tevekkül ehliyim."* desen, buğdayı alamadığın gibi, tembellik damgasını da yersin.

Zira Allah sana meşgale olsun diye sebeplerin hazırlanmasını ve uyulmasını mecbur

kılmış. Sen sebepler noktasında tevekkül edip, sebeplerin hazırlanmasını Allah'a havale etsen, hem neticeyi alamazsın, hem de tembel olursun denilmiştir.

Terettüb-ü neticede tevekkülün manası ise, insan kendine düşen kısmını tamamıyla yaptıktan sonra, yani yukarıda denildiği gibi, buğdayı almak için gerekli tüm sebepleri yerine getirdikten sonra, artık neticeyi Allah'tan beklemek gerekir. İşte buna tevekkül denir. Neticeyi Allah'a havale etmek gerekir. Zira insanın bu hususta yapacak bir şeyi kalmıyor. Bulutları toplamak, yağmuru vermek, buğdayın kızarıp olgulaşmasını sağlamak için güneşi istihdam etmek... Bunlar insanın elinin ulaşacağı şeyler olmadığı için tevekkül gerekiyor. **Onun için sebeplerde değil, neticede tevekkül etmek gerekiyor.** Sebeplere müracaat çalışkanlık, neticeyi Allah'a havale etmek ise tevekkül oluyor. İkisi de güzel ahlaktan sayılmışlardır.

Yirmi Üçüncü Söz'de Tevekkül bahsi güzel bir örnek ile şöyle izah edilmektedir:

"Tevekkül, esbabı bütün bütün reddetmek değildir. Belki, esbabı, dest-i kudretin perdesi bilip riayet ederek; esbaba teşebbüs ise, bir nevi dua-yı fiilî telâkki ederek, müsebbebatı yalnız Cenâb-ı Hakk'tan istemek ve neticeleri Ondan bilmek ve Ona minnettar olmaktan ibarettir."

"Tevekkül eden ve etmeyenin misalleri, şu hikâyeye benzer: Vaktiyle iki adam, hem bellerine, hem başlarına ağır yükler yüklenip, büyük bir sefineye birer bilet alıp girdiler. Birisi, girer girmez yükünü gemiye bırakıp, üstünde oturup nezaret eder. Diğeri, hem ahmak, hem mağrur olduğundan, yükünü yere bırakmıyor. Ona denildi:"

"Ağır yükünü gemiye bırakıp rahat et."

"O dedi: "Yok, ben bırakmayacağım. Belki zayi olur. Ben kuvvetliyim; malımı belimde ve başımda muhafaza edeceğim."

"Yine ona denildi: "Bizi ve sizi kaldıran şu emniyetli sefine-i sultaniye daha kuvvetlidir, daha ziyade iyi muhafaza eder. Belki başın döner, yükünle beraber denize düşersin. Hem gittikçe kuvvetten düşersin. Şu bükülmüş belin, şu akılsız başın, gittikçe ağırlaşan şu yüklere takat getiremeyecek. Kaptan dahi, eğer seni bu halde görse, ya divanedir diye seni tard edecek; ya "Haindir, gemimizi itham ediyor, bizimle istihzâ ediyor. Hapsedilsin." diye emredecektir. Hem herkese maskara olursun. Çünkü, ehl-i dikkat nazarında zaafı gösteren tekebbürünle, aczi gösteren gururunla, riyayı ve zilleti gösteren tasannuunla kendini halka müdhike yaptın. Herkes sana gülüyor" denildikten sonra o biçarenin akli başına geldi. Yükünü yere koydu, üstünde oturdu. "Oh, Allah senden razı olsun. Zahmetten, hapisten, maskaralıktan kurtuldum." dedi."

"İşte, ey tevekkülsüz insan! Sen de bu adam gibi aklını başına al, tevekkül et. Tâ bütün kâinatın dilenciliğinden ve her hadisenin karşısında titremekten ve hodfuruşluktan ve maskaralıktan ve şekavet-i uhreviyeden ve tazyikat-ı dünyeviye hapsinden kurtulasın."

(1) bk. [Sünuhat, Unsuriyetin Hikmeti.](#)